

Список використаних джерел

1. Акты относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. 1638- 1657. – СПб., 1861. – Т. 3. – С. 415 -416.
2. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України : історія і сучасність : навч. Посібник : рекомендовано МОН України / Л. Є. Дещинський, А. В. Панюк. – Л. : Львівська політехніка, – 2001. – 423 с. (с. 94)
3. Історія Українського козацтва : У 2 т. : Нариси / В. А. Брехуненко, Л. В. Войтович, О. Б. Головка та ін.. – К. : Києво-Могилян. Академія, 2006 Т. 1. – 2006. – 800 с. (с. 243)
4. Нариси з історії дипломатії України/ О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та ін. під ред. В. А. Смолія. – К., Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 736 с.
5. Нариси з історії дипломатії України / О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та ін. під ред. В. А. Смолія. – К., Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 736 с.

ГРИБ А. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук

ПРИМИРЕННЯ В ПРАВІ ЛИТОВЬСКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ, ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВІ ФОРМИ

Традиції правового регулювання примирення князівської доби певною мірою зберігалися на українських землях у складі Литовської та Польської держав, що інкорпоровані в XIV столітті. Дане свідчать Статути Великого князівства Литовського.

Примирення мало місце як альтернативний спосіб вирішення спорів; врегульовувалось низкою статутних земських грамот. Відповідні норми містилися у Вітебській (1503 р.), Полоцькій (1511 р.) та інших статутних грамотах.

Вітебська статутна грамота указує на примирення (сднання) за допомогою посередника, яким виступав децький: «...які вітебчани між собою поб'ються, а за децьким поєднаються, нам куниця вовною з мірщини»; інші, що сторони спору можуть примиритися як до початку судового розгляду, так і в його ході.

Звертає увагу, стимулом примиренню до початку судового розгляду виступало істотне зниження судового мита — 5 грошів: примирення в ході розгляду «коштувало» куницю [ціна куниці — півкопи, тобто 30 грошів].

Розвиток правових норм, якими регулювалося примирення на українських землях, пов'язаний з кодифікаційними роботами у Великому князівстві Литовському в XVI столітті.

Нормативне забезпечення примирення пройшло значну еволюцію в напрямі заповнення прогалин, що, очевидно, долались на практиці шляхом звернення до норм звичасового права. Зокрема, законодавчим шляхом закріплювалося розширення кола юридичних конфліктів, які могли завершуватися примиренням сторін. Від дуже розмитих щодо відміченого постанов Першого Статуту законодавець перейшов до доволі чіткого переліку медіабельних справ у Третьому Статуті (земельні та спадкові спори, злочини, у тому числі — згвалтування та викрадання жінки). У Другому Статуті вказано на можливість залучення посередників у вирішенні конфлікту (полюбовних суддів), у Третьому — на додаток до цього законодавчо врегульовано можливість укладення угоди самостійно учасниками конфлікту за участю свідків, хоч очевидно є наявність такої практики і набагато раніше, про що свідчать записи в актових книгах різних урядів.

Пройшло еволюцію оформлення примирення: з моменту впровадження Другого Литовського статуту, єднання (компроміс) укладалось у письмовій формі, підписувалось і засвідчувалось печатками свідків («людей сторонніх») або полюбовних (приятельських) суддів. Сучасні дослідники-лінгвісти указують на наявність традиційних офіційно закріплених зразків угод про примирення (мирових угод) [1, с. 7].

І навпаки, низка норм цього динамічного інституту права, що формувалася, очевидно, переходила до розряду усталених правових звичаїв. Наприклад, таким звичасм стала норма про можливість укладення угоди про примирення на будь-якій стадії вирішення конфлікту. Н. А. Вангородська та В. П. Самохвалов наголошують на тому, що третейські судді, будучи, як правило, одночасно адміністраторами та суддями, виступали й творцями нових норм права [2, с. 139].

Примирення сторін допускалось також польським правом, яке діяло на українських землях, зокрема в Галичині. Так, за допомогою арбітрів та суперарбітра нерідко залагоджувались земельні та спадкові справи. 15 вересня 1434 року було укладено угоду між Касею Тойфелін та Миколою Солтисом у спорі про маєтність у передмісті Львова. Ця угода була укладена за допомогою третейських суддів; бурмістр та райці лише засвідчили її. 5 серпня 1437 року такою самою угодою завершено було справу щодо спадку між Анною Солтис і її чоловіком та іншими спадкоємцями Івана Зоммерштейна (батька Анни) [3, с. 88–89].

Аналізуючи характерні риси права Галичини, І. Й. Бойко вказує на збереження звичасвих правових норм, які регулювали єднання (примирення) між ворогуючими рицарськими родами. Примирення відбувалось за допомогою посднувачів (посередників), які призначались сторонами в рівній кількості. Вони формували умови єднання, основними

з яких були відкуп та покора, як особлива форма залагодження конфлікту [4].

Важливо відмітити, що, як і Литовські статuti, джерела магдебурзького права містять указівки на інституціалізацію примирного правосуддя у вигляді відповідних процедур та осіб, що здійснювали фасилітацію переговорів сторін конфлікту. У литовсько-руському праві їх називали єдначами, приятельськими, або полюбовними, судьями, а в міському (магдебурзькому) — медіаторами, що зумовлено запозиченнями римської юридичної термінології з джерел німецького походження.

Аналіз нормативного матеріалу литовсько-польської доби свідчить, правові норми щодо примирення не були систематизовані. Будучи розпорошені по декількох розділах Литовських статутів, містили інформацію щодо категорій справ, по яких дозволялося «єднання», про форму, порядок укладання, гарантії виконання. В окремому артикулі було викладено порядок утворення та дії полюбовного суду — посередника в примирній процедурі. У всіх редакціях Статуту немає законодавчо встановлених обмежень для примирення з потерпілим і, навпаки, чіткого визначення складів злочинів, за якими допускалось примирення. Відмитим є, що примирення могло відбуватися і в позасудовому, і в судовому порядку, притому зареєстрована мирова угода (вписана в актову книгу) набувала сили акта застосування права і захищалась від можливого невиконання судом.

Список використаних джерел

1. Волинські грамоти XVI ст. /упоряд. : В. Б. Задорожний, А. М. Матвієнко. – К. : Наук. думка, 1995. – 248 с.
2. Самохвалов В. П. Проблеми дослідження інституту третейського суду Великого князівства Литовського / В. П. Самохвалов, Н. А. Вангородська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 49. – С. 138- 144.
3. Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego. Wyd. staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego. – Lwów, 1875. – T. 5. – 295 s.
4. Бойко І. Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського королівства (1387- 1569) : монографія / І. Й. Бойко. – Л. : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 344 с.